

M
53

C. 075 pta

13 - 8 - 23

633.11:338.5

MAR

253 SM

1052836

SM 253

TRACTAT

SPECIAL, QVAL SIA EL IVST
preu del Blat en la Isla de Menorca,
desde que comensa la cullita fins que
se assenala la afforacio de aquella,
cõpost per el R. P. Fr. Francesch
Marçal de la Regular Obser-
vancia de Sant Francesch
Lector Iubilat, y Diffini-
dor de la Provincia
de Mallorca.

S V P O S A T es tant cõmuna la
doctrina de *justo rerum pretio*, y que en
les coses per al victu necessaries no te
lloch el preu convencional, sino el le-
gal, qui consistex in *indivisibili quoad excessum*; ò
el vulgar, qui *suscipit magis, & minus*, com en-
señen tots los Doctores, la decisio de la present
difficultat es *potius facti, quàm juris*. Y axi para la
vertadera resolucio se han de suposar alguns
preludis circa del fet, y regular costum de la Isla
de Menorca.

2 Preludi 1. Es la Isla de Menorca mes curta de habitants, que de territori; y axi mes subjecta à monopodis, que ninguna altre: perço judicaren los antichs per necessari à la tranquillitat de la Isla tenir sempre assenyalat preu legal a totes les coses al victu necessaries, y de ordinari comerci. Y com aquest preu estiga en primer lloch a disposicio del Princep, del qual deriva a los seus ministres, y Governadors de la republica, com enseñen tots los Doctors, & tradit vltimo Rocafull lib. 7. de 7. precep. decal. cap. 3. num. 39. & 74. es fundat en aquella Isla per orde Real de se magestat, y continua tots los anys per edictes del Governador de aquella, assenyalada la taxa de cade cosa a son temps, conforme orde del Rey N. S. tant necessari en aquella terra: imò a altres majors, para obviar les injusticias facils de introduir per la vulgar cobdicia dels mercaders, com enseñen comunament los Doctors. Salon 2. 2. q. 77. art. 1. contro. 2. n. 8. Bobadilla to. 2. lib. 3. cap. 4. num. 63. & *supr ex aliis tradit Diana par. 3. trac. 6. diff. 60.*

3 Preludi 2. Aquest preu legal se assenjala en Menorca per dos generos de coses, y axi en dos maneres. 1. per les coses de facil mutacio se assenjala per manut à cada cosa particular in individuo, com es en lo vi, que a cada bota conforme la sua qualitat, y temps taxa preu lo Mostafaf: en lo oli, que conforme los avisos del preu

cos-

costa en Mallorca, de hont lo fan venir los mercaders, y la penuria de aquell, lo taxa el matex Mostafaf en cada ocafio; y axi d'altres coses manudes, de facil mutacio. 2. per les coses que ferven major vniformitat se asseñala el preu en general per lley publica cada any, segons la abundancia, ó penuria de aquell: com son carn, formatjes, llanes, forments, y ordis.

4. Preludi 3. Lo preu legal que se asseñala cada any per les coses del segon genero, se regula per la abundancia, ó penuria de aquelles; y com aquesta nos pot saber fins cumplida la cullita, que de aquelles te la Isla; per esta causa la afforacio de formatjes, y llanes se fa en lo mes de Iuriol, despres de rabuts los formatjes, ques començaren á rabre desdel Dezembre antecedent; rabudes tambe les llanes, y entregades als mercaders per los mesos de Maig y Juny. De manera que per sant Miquel antecedent concertan los mercaders ab los pagesos la compra de formatjes, y llanes, que ells anomenen corals, ó dinades: y desdel mes de Dezembre, ó Ianer van rabent los mercaders els formatjes dels pagesos. Y de ordinari aquells van donant anaquestos diners per llurs necessitats, portant compta, y raho para ajustar-se despres de feta la afforacio, conforma la qual regulen el compta, estant á dret vn á lo altre.

5. De hont quant tracten de cóprar semblants

dinades per el Setembre antecedent, no parlen regularment del preu, sino ques suposa no te de effer menor de la taxa faedora, que excedir nos pot: sols tracten de bestreura major, ò menor partide. Alguns anys empero que se espera poch desparx dels formatjes, o per altre accident se troben poch mercaders, qui compren, á les hores concerten alguns de comprar á raho de ;.sous per quintar menos de la afforacio: perq̃ les afforacions sempre son terme supremo dels preus, ultra del qual excedir nos pot; y axi se suposen obligar ia per tot aquell temps antecedent, ques van rabent les dinades.

6 Preludi 4. La diligencia sobre dita no baste encare per el bon govern de aquella Isla, y tranquillitat dels habitants: porque essent alli la trata ordinaria de llanes, y formatjes (que ordinariamēt compré los mercaders para treura de la Isla;) sino se acudis ab altre diligencia, restarian los particulars sens trobar formatje para menjar, ni llana para obrar los parayres, y sombrarers: perço esta establitz que qualsevol particular qui per provísio de se casa vol vn, ò mes quintars de formatje, ó llana, pugue pendre la partida, que li agrada, axi com se va pesant en lo pes Real, pagāt al mercader quil tenia comprat del pages lo preu á la afforacio venidora; donant poch mes, ó menos, conforme se espera sera, y restant adret vn á lo altre. Si
empe-

empero algun particular vol triar al formatje que pren, se pague alguna cosa mes de la taxa, conforme esta determinat per el mostafas.

7 Ha mes de asso se te vna botiga publica, ahont per tot el discurs del any se ven llana per menut als qui la han menester para obrar, y formatje a lliures, mitges lliures, doblers a tots los quin volen comprar. Y per raho de asso lo mostafas obligue als mercaders, qui ha de treura llanes, y formatjes de la Isla, a que cade qual, feta proporcio de lo que ha de treura, deposite en la botiga la sua quantitat; retenint axi en la Isla la llana, y formatje ques iudiq necessari per tot el discurs del any. Y axi com se va venent a la botiga, se va pagant a los mercaders, qui lo han depositat, proporcionalment, conforme la taxa faedora. A nel ministre empero, o botiguer se permet vendre algun poch mes car de la taxa per raho de les minves en lo axugar, gastos de botigues, y per sos treballs. Y asso de ordinari se encante cade any, para encomenarho, al qui per menos ho fa.

8 Preludi 5. En lo Blat, y ordi, com es lo mes necessari, y en que moltes vegades se esperimenta falta, y se troben sempre ocasiós de mes frauds en los venedors, esta tambe establir per orde del Rey, que cade any, vista la nova cullita, se fassa la afforacio, o taxa de Blat, y ordi, conforme es aqlla. Y axi per los vltims de Agost, o principi

de Setembre, certs per les llistas dels delmers de la quantitat de la collita, y summa de Blat, se taxa aquest en la forma seguent.

9 Congregáse en la Vila de Ciutadella lo Procurador Real, los quatre jurats de la Isla, y vna persona electa de cada vila, que tots fan nombre de vuit, para assenalar la sobre dita afforacio en presencia del Señor Governador, de son Afessor, y Advocat fiscal. Si concorden tots en lo preu resta feta la afforacio, si empero discorden, encaraque no sia sino per vn vot, á les honres la afforacio *devolvitur* anel Señor Governador de la Isla: y en tal cas ell assoles ab sos consallers assenala la afforacio, conforme li aparex iusta, y rahonable.

10 Preludi 6. La administracio frumentaria en Menorca esta dividida, asso es que cade vila la te per si; de manera que si vna te Blat sufficient, y á la altre lin falte; procura aquella proveir de fora el Blat, que ha manester; y asso *propriis expensis* sens contribucio de les altres viles. De hór en tal cas los habitants de aqlla vila necessitada menjaran molt car el Pa, tenintne los altres á bon preu. Per esta causa la vila de Maho ha obtingut privilegi real para que nos pugatreura Blat del seu terme.

11 Preludi 7. Com per la curtadat de la Isla, que ninguna de les dos majors vilas excedex de 650. focs, contant tambe les poses-

possefions, mil quarteres de Blat mes del necessari a qualsevol de aquellas, causa vna gran abundancia, y mil manco, vna gran penuria; perço sera be dividir les cullites en tres generos, com les dividexen los q atenen al govern de aquelles republicas: aslo es vnas abundants, quant en el principi del segar, è notorio, se veu hi haura Blat sobrat en la Isla: altres esterils, quant similment se veu hi haura falta: altres medio-cres, que es, ó quant moralment ni falte ni sobre: ó quant se tem, no vinga á faltar.

12 En los anys abundants los Jurats de les vilas nos curen molt de administracio frumentaria, que ells diuen no fer botiga; aslo es no compren Blat en lo estiu per vendre despres entre any á los necessitats, qui nos pogueren proveir per tot aquell: perque atesa la abundancia de la cullita, y que alli nos conserva lo Blat de vn any per altre, estan certs que en tot lo discurs del any no faltara Blat als quin voldran comprar, no sols á la afforacio, pero encare a menos, com es ordinari en semblants anys que los venedors pregunen á los cópradors: sols fan provisió para pastar entre any y les flaqueras, per los mes necessitats, y forasters.

13 En los anys esterils procuren los Jurats de cada vila proveir en lo estiu tot el Blat que poden, para tenirna sempre en la botiga publica de venal, sens que hi haie falta. Y perque en

aquexòs aïys esterils no troben qui voluntariament los ne vene tot el que han menester, compelleixen als qui tenen cullita de Blat en lo seu terme, á vendrels tot lo que tenen sobrat. Y perço, si los pagesos han menester diner, los ne donen á bon compta los Jurats, qui van rabent lo Blat en lo mes de Iuriol, ó quant el pages lo te net; y despres de feta la afforacio, conforme aquella ajusten los comptes, y paguen els Jurats á cumpliment á tots aquells, de qui han pres Blat.

14 Y para vèdrel despres en la botiga aiusten los Jurats sobre el cost del Blat los gastos de magatsens, ministres, minves, y altres necessaris á la còmun administracio frumentaria, com son censals, ò interessos, que la clavaría de forments pague per la massa de diner empleat en Blats, vel alias en benefici de la vila. Y per tots los sobrèdits gastos venen los Jurats el Blat é la botiga mes car de la afforacio 6. ó 8. sous per quartera. Imó si han fet venir Blat foraster, aiusten lo cost dels dos á la quantitat de vn, y altre; venent axi el foraster á menos de lo que costa, y el de la terra á mes del que costa.

15 De hont se veu la necessitat tenen de massa frumentaria aquellas vniversitats para endolcir lo excés del preu, aque esta lo Blat foraster posat en la vila, que lo ha menester. Y axi sempre que la Vniversitat de Ciutadella, ò Maho
pot

pot tirar Blat del Mercadal, y Ferreries, ho procura cada qual ab totes diligencias, pagant per asfo de ports (si de altre manera no poden haver Blat) als venedors, fins á raho 10. sous per quartera, ultre de la taxa del Blat, no essent la distancia mes de tres lleguas, fins á quatre; perque sempre judiquen gran conveniència en asfo, sols no tinguen de procurar Blat de fora la Isla, ò alomenos no tinguen de ferna venir tant de foraster, q sempre los costa á raho de dos lliures mes per quartera, que el de la terra, encareque hagen ajustats els sobre dits gastos de ports; puis la afforacio de Blat en Menorca, etiam en los anys mes esterils no excedex de 2. *℥*. 5. sous per quartera, ò poca cosa mes.

16 En los anys mediocres axi matex se proveiexen les Vniversitats, y fan botiga, ó perque si en lo discurs del any se mostrave flach el venidor, nos retirassen los venedors; ò perque si sobre vingues armada (particularment en Maho) no faltas Pa fresch als compradors. Y si be es ab la forma referida, pero no ab igual rigor de compellir los pagefos á vendre tot el Blat, quels sobre, anels Jurats. Ab tot axo per la diligencia de les Vniversitats en semblants anys sempre es ocasio de que los particulars tenen dificultar en trobar Blat venal, podent ne alcanfar á soles, ò per grans diligencias, ò per particulars amistats.

17. Y com tots fugen de comprar Blat entre any y de la botiga còmun a dels Jurats, tant perq̃ com tinch dit num. 14. sempre es 6. o 8. sous mes car per quartera; tant perque com es administracio còmun a, y no tant ben culturat, com cadequal en se casa procura, es de ordinari mes flach, tant perq̃ en la estimacio de aquella terra se te a gran pobresa, y desdixa còprar Blat de la botiga en cade ocasió de pastar; perço tots los menestrals, y personas medrades, qui de cullita no tenã Blat per despesa de tot lo any, procuran comprarne en lo estiu: y lo q̃ molts no poden alcançar per amistats, procuren alcançar ho perdiner; are sia offerintse ha alguns gravamẽs, pagant en titol de ports, mes de lo que val el Blat y los ports; o en titol de molra comprant lo Blat en farina a mes del que val aquell, y el molra; ara sia ab qualsevols altres titols; puis tots aquestos excessos de preu son de major conveniencia a los compradors, que lo haver de comprar entra any de la botiga còmun a.

18 De aqui vingue que lo any 1648. havent preceit el de 1647. tant esteril, en que era estada la afforacio a raho 2. y 5 sous quartera; essent la cullita mediocre, en que per consequent se esperave menor la afforacio, y fonch a raho 1. y 16. sous quartera; fent las diligencias tinc dit num. 17. fan los compradors, imò molt majors en aquell any 1648. per haver sentit tant al tra-

treball del pasat, procuraré tots los particulars, per poc que poguessan, a proveir-se de Blat en arribar la cullita, conforme entenien cada qual haver menester en se casa per tot el discurs del any de manera que en los mesos de Iuriol y Agost se vene casi tot lo Blat, antes q se asseñalas la afforacio per la cullita de aquell any, en que se asseñala per al principi de Serembre. Y servintse de esta ocaſio la avaricia feu tropeçar alguns, venent el Blat de aquell any mediocre ala taxa feta per lo passat esteril, que per esser de differet genero era a raho de 9. sous mes per quartera.

Y fonch el principi de aquest exces, y modo de vendra, haver menllevar la Vniversitat de Maho 300. quarteras de Blat ala armada; perq volentse aquesta partir entimaren a los Jurats que tornassen aquellas dins 8, ó 10. dias altrement se partirien, y comprarien aquell en Serdeña, ó altra part a costes y interessos de la Vniversitat. Y trobantse ab aquest apreto los Jurats, y los pagesos encare segaven, cridaren ne alguns, paraque ab tota diligencia bateſſan, y aportassen dit Blat, offerint para facilitarlos al treball y diligencia extraordinaria que havian de posar, quels pagarien a la afforacio vella de 2. y. 5. sous y vn real mes. De hont prenguerã la ocaſio, despres de esser sen anada la armada, que fonch als vltims de Juny, de continuar alguns

A vendre à la dita afforacio vella; servint com tinch dit de tropieço á los venedors la apretura y necessitat dels compradors.

19 Preludi 8. No obstant la practica còmun, y regular de las compras fetas en aquell temps antecedent á la afforacio, ques suposen ordinariamét de tots, ò de la major part observades, conforme havem dit de les demes coses, com es llanas, y formatjes, á num. 3. y del modo en ques proveiex la botiga còmun en aquell temps antecedent, ex num 13. ques es pagant el Blat novell á la afforacio faedora; sempre hi ha agut alguns, qui en sembláts añys esterils, ó mediocres no atenian en aquells dos mesos sino anel nom de afforacio: y axi quant la passade era mes alta, de la que esperaven per la cullita nova, volian vendra anaquella; quant empero estaven moralmét certs que la afforacio faedora seria mes alta, que la passade, venian ala nova que farian, pagant al entretant los còpradors, conforme creien seria la taxa, y restant á dret vn al altra para ajustar-se despres de feta; sens tenir difficultat en tal cas de aportar còpte y raho los venedors ab los compradors. Y aquestos, q̄ ab lo nom, y titol de afforacio vella excedian en aquells dos mesos el preu summo, que ja pensaven se assenalaria á la afforacio; despres de feta lo excediá ab gravamens de ports, molturas, vel aliás, ex num. 17.

20. Preludi 9. los censals de Blat en Menorca, que vulgo diuen encarragaments, sempre es ian pagadors a la cullita, y axi antes de esser feta la afforacio, jas paguen, regulant se per la faedora: y aslo per lley de aquella Ista, que esplicare per aquells, qui no son pratichs en ella. Encarregues vn home tobra la sua possessio deu quarteras de Blat censal per preu de 100. y per les quals ha de pagar cade any tant de Blat, com es el valor de 8. y perq̃ cade quartera de Blat de aquelles, per lleys antigues es estimada á raho de 16. sous, que axi concorde lo for comu dels censals, y les deu quarteras valen 8. y. De manera que si la afforacio del Blat es á raho de 2. y. quarteras, ha de pagar quatre quarteras en especie; y si es á raho de 1. y. 10. sous quartera, ha de pagar finch quarteras. Y axi proporcionalment se pague ab Blat en especie, conforme fera la afforacio faedora, aportant el pages de Iuriol, y Agost el Blat que arbitre podra tocar anel creditor, per ajultarse despres de feta.

21. Mes el Blat venut á les vniversitats ex n. 13. en que moltes vegades son compellits los venedors, sens tractar may, ni convenir de preu, se suposa per lley, y cõsuetut d̃ la Ista pagador á la afforacio faedora. Axi matex se conte el Blat novell, quant antes de la afforacio sen done per reccions á los soldats. De hont es costum antiquissim en Menorca q̃ los mercaders, qui entre any,

añy venen roba à pagefos y conradores ab pacte
que'ls pagarà a lo estiu en Blat, sabaters, sabates;
farrers, reyes &c. saltres y altres officials la sua
feyna ab lo matex pacta; vingut el tēps de la cul-
lita cobren dels pagefos el Blat, regulant el
valor de aquett conforme la afforacio faedora; y
así ja, *ex lege, vel ex cōmuni usu*. De manera que
sens convencio alguna, en dir me pagareu a lo
estiu ab Blat, ja se enten regulant al preu con-
forma la afforacio venidora. *Quod sepius probatur*
per los tribunals, y es confirmat en sentencias,
y provisions de jutjes.

22. Preludi 10. la formula ab ques publique lo
edicta real de la afforacio V. G. de Blat feta ab
la forma demunt dita, num. 9. es de esta manera.
Vuy que contà al primer de Setembra de 1648.
aiuntats para fi y effecte de fer la afforacio per la
cullita de Blat y ordi del present añy; vista, y
considerade la cullita, tingude tãbe attēdencia,
y consideracio &c. afforam el Blat á 1. μ . 16. sous
per cada quartera; y lo ordi &c. La qual affora-
cio durara fins á 1649. y manã &c.

23. Assentada la veritat sensilla, y llana del
fet, segons regular costum de la Isla de Me-
norca, se dificulta, si aquesta lley y taxa feta en
el principi de Setēbre *retrotrahitur* á tot lo Blat
de la cullita de aquell añy, y vendes antes fetes
per Iuriol, y Agost: ò si te valor tan solament
per les vendes fetes despres de assēñalada la
afforacio.

24 **Conclusio** La lley y taxa feta anel principi de Setembre *retrotrahitur* ha tot lo Blat de la cullita, y vendas antes fetes per Iuriol y Agost. De hont tots aquells qui en lo any 1648. per los dos mesos referits, o antes veneran Blat novell a mes de 1. y. 16. sous quartera, q fonch taxa de aquella cullita, estan obligats a restituir lo exces.

25 **Probatum** 1. *Conclusio à causa efficiendi, et voluntate Principis mandantis.* El Rey mane se fasse la taxa vista la cullita, ex num. 8. y axi se observa, assenyalant se la afforacio cade any per los ultims de Agost, o principi de Setembre, perque antes nos pot saber ab tota certitut la quantitat de la cullita: *atqui sic est*, que en aquells dos mesos lo Blat novell es ja regularment necessari pera menjar, y per conseguent sen te de vendre de aquell; ergo tan solament pot esser a preu cert y determinat, *in ordine ad estimatorum determinatum*, ex *Rocas. cit. cap. 3. num. 25.* que son les persones determinades per orde de se Magestat ex num. 9. De hont havem de dir que *ex voluntate Principis imperantis* la lley y taxa fadora *retrotrahitur* a las vendas antes fetes &c.

26 **Probatum** 2. *à causa materiali.* La massa, o quantitat de Blat de vna mateixa cullita es regulariter uniforme, y de vna mateixa qualitat: luego el preu just, que se assenala, conforme es la quantitat de la cullita, deu esser per tota aquell;

cum

et cum alijs noy haie raho de variarfe: *ac. per confe-*
sequens la taxa faedora *retrotrahitur &c.*

27 *Probat*ur 3. *à causa formali.* La taxa se asseña-
la tinguda atencio á la quantitat de la cullita
y no á preu corrent de les vendes antecedents;
atqui, si non retrotraheretur anaquestes, sino q̄ tin-
guessen preu vulgar, se asseñalaria el legal con-
forme seria estat aquell, axi com se fa en altres
parts: luego havem de dir que la taxa, axi com
á forma de vna matexa massa *retrotrahitur* á tota
aquella, y vendes antecedents, &c.

28 *Confirmatur.* Tota la cullita de vn any te
estimador determinat en Menorca, ex num 9.
luego la taxa es vna per tota aquella: *atqui* no se-
ria desta manera, si *nō retrotraheretur*, imò apenas
tindria materia sobre de la qual caygues, per es-
fer estat venut el Blat *ātecedēter* á la afforacio, ex
n. 18. ergo la taxa *retrotrahit* á tota la cullita &c.

29 *Probat*ur 4. *à causa finali.* El fi de se Mage-
stad en manar que se asseñale preu anal Blat
V. G. es para obviar les injusticias, y excessos,
que facilmēt en lo preu de les coses se cometen,
dexant se aquell á arbitre del venedors, ex n. 2.
atqui sic est, que si la taxa faedora en Menorca *non*
retrotraheretur anaquellas vendes antecedēs, no
resten obviats dits excessos, imó tenen lloch
los venedors de introduir preu injust: ergo
la taxa *retrotrahitur*, y oblique ja en les vendes
antecedents. Aliás seria frustranea la ley. y de
nigun

nigun effecte. *Probaturs sequela, simul cum minori.*
La taxa del Blat en Menorca per nigun temps
es mes necessaria, que per aquells dos mesos, en
que los qui tenen Blat sobrat, venen tot el
que poden; perque en los anys fertils los con-
radores, y venedors solliciten als cõpradors, oce
præconis á menor preu de la taxa, tant vella, com
faedora. En los anys empero mediocres, ó este-
rils, per tot el discurs del any apenas se trobe
gés de Blat á la afforacio; perque la Vniversitat
lo ven á major preu, ex n. 14. y los conradores
han venut ja en aquells dos meïos tot lo que's
sobrave, ó á les Vniversitats, quils cõpellexen,
ex num. 13. ó á los amichs, y particulars, ex n.
17. & 18. Y es cert, que suposat nol poden ven-
dre entre any á major preu de la taxa, no esta-
be á los venedors suportar lo onus, y perills de
guardarlo, sino vendrel en el matex llevar de la
hera, essent en aquella terra major el perill de
gastarse lo Blat: ergo si la ley de la taxa no obli-
gas ja en aquells mesos antecedents, seria frus-
tranea, y de nigun effecte: ni obviaria les injus-
ticies, y excessos del preu, puis en el temps de
les majors compres, y vendes no obligaria.

30 *Probaturs, á simili.* Les vendes de format-
jes, y llanes, ques fan per discurs de sis mesos
antes de la afforacio, se regulen per aquesta, y
axi *retrotrahitur* á totes aquelles, ex num. 4. &c.
ergo à fortiori en les vendes del Blat, per estar

B

mes

mes subjectes á novedats, y excessos, essent materia mes necessaria anel victu ordinari, havem de dir necessariament que la taxa *retrotrahitur* á tota la cullita, y vendes antecedents.

31 *Confirmatur ex facto*, en la mateixa materia de Blat. Les vendes fetes a les Vniversitats, lo pagamét de césals de Blat, les recciós de soldats, y los pagaments ab Blat dels pagesos á los mercaders, ferrers, sabaters, &c. ques fan en aqlls dos mesos Iuriol, y Agost, ex nu. 20. & 21. se regulen per la lley de la taxa faedora, y aquesta *retrotrahitur* á aquelles; ergo á les altres védes se retrotrau la taxa; y axí tenen preu legal, y determinat, *quoad excessum*, en aquell temps antecedent, *in ordine ad aestimatorem determinatum*, ex n. 25. *Probatur sequela. Ratihabitio retrotrahitur, & equiparatur mandato*, cap. Cum quis, 23. de sent. excom. in 6. *acqui sic est*, que totes les vendes fetes en orde á la afforacio faedora, son estades sempre aprovades per tots los ministres reals, com á conformes a la observancia del mandato de se Magestat: ergo no tan solament per la consuetut, sino també per la ratihabitio de aquelles védes, han tingut sempre totes elles preu legal, y determinat en aquells mesos antecedents, *in ordine ad aestimatorem determinatum*.

32 *Probatur 6. ab inconvenienti*. Si la lley de la afforacio no compregues tota la cullita, y vendes antecedents; se seguiria que en los anys esterils

esterils restariẽ les Vniversitats impossibilitades de fer botiga ; que es inconvenient grandissim en aquella Isla , per no tenir sino la botiga communa dels lurats, de hõt proveirse aquells, qui no han tinguda possibilitat en lo estiu. *Probatum sequela.* En los años esterils es, que les Vniversitats ab tot rigor compellixen als pagesos que aporten el Blat, quels sobra, à la botiga, pagant aquell à la afforacio faedora, ex nu. 21. *atqui*, si aquesta non *retrotraheretur* a les vendes antes fetes à los particulars, no podrien esser compellits los pagesos ; ergo restarien les Vniversitats impossibilitades de fer botiga. *Probatum minor.* En los casos, que algu *compellitur vendere*, com es, *ob bonum commune, & necessitatẽ publicam, justo pretio tenetur vendere, & non minori;* ergo si la taxa faedora non *retrotraheretur* a tota la cullita, sino que les vendes antecedents tinguessen just preu, *ex usu fori*, major que aquella, no podriẽ los pagesos esser cõpellits per los lurats à vendrels el Blat a la taxa faedora inferior a nel just preu, que vendrien a los particulars.

33 Confirmatur. Perque en tal cas podria dir lo pages; yo ya vendre a la Vniversitat tot el Blat quem demane, pero vull quel me pague, axi cõ lo paguen los particulars: luego si de aquestos pogues pendre 2 . μ . 5. sous per quartera, y fos estat aquest preu just en los mesos Iuriol, y Agost de 1648. no podria ab justicia esser estat

compellit á vendre á 1. y. 16. per quartera, que
fench la afforacio de aquell any. De hont com
sempre les vendes fetes anels lurats fian estades
aprovades per justes, ex nu. 20. & 21. necessa-
riament havé d' dir que la taxa *retrotrahitur* á to-
tes les vendes antecedents de aquella cullita.

34 Confirmatur 2. En vn matex temps Blat
de vna matexa possessio, cullita, y qualitat, de
vn matex valor te de esser; *ut qui sic est*, que tots
los referits, nu. 20. & 21. en aquells dos mesos
Juriol, y Agost de 1648. pagaren el Blat á 1. y.
16. sous: ergo del particular necessitat nos po-
gue pendre 2. y. 5. sous, sino que tambe per los
particulars fench el preu summo 1. y. 16. aliás
les Vniversitats compelliri en contra justicia:
quod non est dicendum. Y axi se ha de dir que la ley
de la taxa *retrotrahitur* á tota la cullita, y o ligue
en comensar aquesta.

35 Confirmatur 3. No pot regularse ab justi-
cia, ni raho q lo valor assenalat anel Blat per lo
any de major penaria, qual fench el de 1647.
(que en Mallorca tenia preu taxat á 5. llures
quartera, y se repartia lo Pa, per tresets, com
tambe en Menorca, per flaquins, que es lo ma-
tex) sobrevenint la cullita mediana de 1648.
tingues de regular el Blat de aquesta, venentse
el novell de cullita mediana anel preu assenalat
per la cullita esteril, que fench el mes alt, á que
arribe en Menorca, ex nu. 15. luego havem de

dir

dir que la taxa venidora *retrotrahitur* á les vendes antecedents. Perque, qui no dira, que *terminata antecedenti penuria, et supervenienti abundantia sufficienti mutatur rei valor intrinsecus*? Y si los cobdiciosos venien en temps de abundancia anel preu del any esteril, fonch *cum fraude, et dolo*, servint los de tropieço el temor grave, y diligencies extraordinaries feien los compradors per lo escarment de la esterilitat passada, y rahons assenalades, nu. 18.

36 Que tot fonch en dañy gran de les Universitats, y dels mes menesterosos; perque no podent los lurats escusar el fer botiga, tingueren de procurar Blat de quallevol manera, encareque fos offerint ports excessius, ex nu. 15. los quals ajustats á los altres gastos necessaris, ex nu. 14. tingueren de menjar aquell any los mes pobres el Pa molt mes car de lo que era raho, y justicia. Ni semblants inconvenients se podrien escusar en altres anys del mateix tenor, si la taxa venidora *non retrotraheretur* á tota la cullita, y vendes antecedents.

37 Ha mes de aquest dañy tant notable ques fa á los pobres, ne reben altre no menor les Universitats; perq volent los particulars usurparse el favor de aquelles, y ab vn titol, ó altre vendre el Blat á mes de la afforacio; se segueix necessariament disminuirse la massa frumentaria, y per consequent no poder acudir á les

necessitats communes, com deurien, endolcine el Blat foraster en los anys, que necessiten de aquell, ex nu. 14.

38 Confirmatur 4. Lo preu legal del Blat es necessari en Menorca, ex nu. 2. atqui restea aquest impossibilitat, si la lley de la taxa *nō retrotrahitur* à les vendes antes fetes: ergo paraque nos seguesq vn tal inconvenient, se ha de dir necessariament ques retrotrau a totes aquelles. Probatur minor. En los anys esterils, com tambe en los mediocres no reparen los compradors en aquells dos mesos Iuriol, y Agost pagar el Blat a mes del que se espera sera la afforacio, ex nu. 17. ergo si los qui venan, poguessen en cōsciencia pendre aquell major preu, lo legal no tindria lloch de entrar, ex nu. 28. & 29.

39 Probatur tandem conclusio. El preu legal sempre se ha de presumir just: sed no pot esser just, si se asseñale de Setembre menor del que era just per Iuriol, y Agost del matex any; ergo si en lo any 1648. fos estat just preu en aquells dos mesos 2. y. 5. sous per quartera, no seria estada justa la taxa, que sonch a 1. y. 16. sous: imò may seria justa la afforacio, vista la cullita, sino conformantse anel preu, que seria estat just en aquells dos mesos. La major es certa, perque el preu legal se asseñale per persones de cōsell, y consciencia: y conforme los dicte aqueste està obligats de justicia asseñalarlo, *vt bene Rocaf. loco*

cit.

sit, cap. 3. nu. 59. Proven la menor. Lo preu legal no es just, si es quantre del natural, y nos conforme ab raho: sed no es conforme justicia, ni raho, que en temps de major abundancia, qual es el d^a la cullita, Blat d^a vna matexa qualitat tingue major preu, que despres de aquella; quāt ya es menos, y ha supportar el venedor lo onus, y perills de conservarlo, tant ordinariis en Menorca: ergo si en aquells dos mesos fos estat just preu 2. *h.* 5. sous per cade quartera, no podia aquesta, ab justicia afforarse aqueil matexa any de Setembre a 1. *h.* 16. sous: *atqui sic est*, que havem de confessar justa aquella afforacio, per esser constituida conforme orde del Princep; *cui favendum est semper*: ergo necessariament se ha de dir q^{ue} may en aquells dos mesos Iuriol, y Agost se pot vendre el Blat a major preu del que se asseñalara per la cullita de aquell any: y axi que la lley de la taxa *retrotrahitur* a tota la cullita, y vendes antecedents.

40 De hont tots aquells, qui en lo any 1648. per el temps antecedent a la afforacio, arriba-da la cullita, veneren Blat a mes de 1. *h.* 16. per cade quartera, estan obligats a restituir lo exces; com mes clarament se veura encare, responnent a tot lo que quantre de la conclusio proposade se pot objectar.

41 Vn cert Theolech de Menorca quantre el sentir de altres (com confesse en vn seu paper

desta materia) pretē justificar les vèdes de Blat feres p los mesos de Iuriol, y Agost d 1648. á major preu de la taxa assenhalade per la cullita de aquell any. Y per mes clara resolucio de la difficultat, fera be aportar les rahons de aquell, paraque de elles matexas se veje mes clarament la veritat de nostra conclusio.

42. Suposant en primer lloch ab lo matex Theolech, com á veritat necessaria, que assenhalantse la afforacio cade any , vista la cullita, y conforme la quantitat de aquella, dura tan solament fins á la altre cullita; perque si aquesta es mes abundant, aporta en si matexa el preu vulgar inferior, y cesse el legal , *ex abundantia*, com enseñē tots : y si la cullita es esteril (*quidquid sit* dels mesos antecedents, Mars, y Abril V.G. en que jas conexia la esterilitat, y no cócorden los Doctores, si per aquesta *augetur pretium iustum*, cessant tambe el legal) ja se ha de regular el preu segons aquella es, com de fer se regule.

43 *Primum argumentum contra conclusionem*. Desde S. Iuan de Iuny fins tot el mes de Agost en Menorca noy ha preu legal, ô taxa de Blat novell, puis no esta encare feta la afforacio : ergo te lloch el preu vulgar; y per consequent se podra vèdre el Blat novell dintra de aquell temps en el preu del vell corrēt, si aquell es preu vulgar: sed en lo any de 1648. (de hont se origina la difficultat) dins de aquells mesos el preu vulgar
del

del Blat novell era de 2. y. la quartera, fins en 2. y. 5. sous, que era la taxa del vell; ergo les vendes del Blat novell a dit preu no foren injustes; & per consequens no tenen obligacio de restituir los que axi veneren, encareque despres taxaren el Blat a 1. y. 16. sous quartera. La menor es clara, puis tot el Blat se venia en aquell preu, axi en Ciutadella, ahòt estan los Ministres Reals, có en Maho, ahont a les hores se trobave una grossa armada del Rey N. S. Y asso ab publicitat, & voce præconis, y sens necessitat, puis ne trobaven tant, quant volien.

44. Confirmatur i. Es cosa tant ordinaria en Menorca, y sempre se es fet de vèdre dins aqlls dos mesos a preu vulgar el Blat novell, encareq fos la taxa corrent del Blat vell, y despres se taxas a menos, q may nigu sen ha fet escrupol. Y asso ab tãta publicitat com apar en vna carta del Señor Governador feta a 3. de Agost 1648. a los Jurats de la vila de Maho en resposta de vna li havian escrita para fi de proveir la botiga: la qual carta es del tenor seguent.

He rabuda la de Voses Merces del passat, y vist lo contingut en ella dich, que suposat es consuetut, y permis en esta Illa lo poder vendre forment novell a nel preu del vell, fins que la nova afforacio sia feta, no han comes delictes los que axi han venut: y ben considerat anels pobres nols esta mal proveirse a preu acomodat
del

del forment han menester para son sustēto &c.
Per vendrel despres la Vniversitat a major
preu &c.

Don Ioseph de Rocaberti.

45 Confirmatur 2. Dins de aquells dos mesos
el Blat vell se pot vendre anel preu corrent, q̄
esta taxat: luego tambe el novell, essent tant
bo matex.

46 Confirmatur 3. Quant se affore el Blat, no
se affore tan solament el novell, si no tambe tot
el ques vendra dins de aquell any: aliàs el Blat
cullit en los atrefats anys nos podria vendre
anel preu corrent; cosa que nigu ha dita.

47 Respondetur ad argumentum, negant lo ante-
cedent, com conste de las rahons en prova de la
còclusio deduida dels preludis antecedēts: per-
que si may han volgut los legissadors de la Illa
estiguessen sens preu legal les coses necessaries
anel victu, y de ordinari còmerç, fins ha asseña-
larlo per menut; com se pot dir que el Blat, es-
sent lo mes necessari, estigue en el temps de les
majors vendes, que son aquells dos mesos, ex
Præludio 7. nu. 13. &c. sens preu legal? Luego
com aquest no sia la taxa assenyalade per la cul-
lita antecedēt, *ex suppositione etiam adversarii; n. 42.*
necessariament havem de dir que la taxa faedo-
ra *retrotrahitur* à tota la cullita, y vendes antece-
dents, ques seran fetes vinguda aquella; y axi
no te lloch el preu vulgar, si es major del que
se espera la taxa.

48. De hont, *dato, & non concessio*, que en aqueil temps antecedent tingues lloch el preu vulgar; no fonch just, si no causat *ex metu graui* el de dos lliuras finch sous per quartera; perque excedi nou sous al supremo assenalar per la taxa, que fonch una lliura setsa sous quartera.

49 He dit, *dato, & non concessio*; perque es falsissim dir se venia en aquells dos mesos tot el Blat anaquel alt preu: com tambe que fos ab publicitat, *& voce preconis*; sens necessitat, y trobant ne tant, quant volien. Tot lo qual se prove *ad hominem*, ab lo que diu el inatex argumentat. Primò es veu clarament la necessitat, y que no sen trobava; puis allegue se quexaren ja de Iuriol los Iurats de Maho per no trobar Blat, para umplir la botiga còmun. Consta tambe no foren les vendes ab publicitat, ni sollicitant ab crides als compradors, sino privadament, y per les secretes diligèncias de aqstos, temerosos de poder alcançar el que havian menester, ex n. 18. de hont previngueré los Iurats, q no fossen á temps a compellir aquells, qui axi venian.

50 Ni may en Menorca, et iam en aquells dos mesos de la cullita, se ven Blat ab publicitat de pregons, si no es en los anys molt abundats, en q per no fer molta botiga los Iurats, ex n. 12. son sollicitats los cópradors ab aqllas publicitats, y offerint Blat los venedors, maxiné en aquells dos mesos, á menor preu de la afforacio

tant

tant passada, com venidora.

51 Nies veritat se venes en aquells dos mesos tot el Biat en aquell alt preu, com conste de les compres regulars dels Jurats, y altres, num. 31. A que conformantse los temerosos de Deu Nostre Señor, y mes ajustats regularen les sues vendes en aquell matex temps, en orde a la taxa, que se asseñalaria: tan solament alguns cobdiciosos excediren aquella, com tinch dit, num. 19. & 35.

52 Ala primera confirmacio dich que semblants persones tampoch nos fan escrúpol despres que corre la afforacio, de excedir aquesta ab gravamens de ports, vel alias, ex n. 19. y tamẽ es illicit, cõ enseña Vilalobos 2. parte tra. 21. diff. 9. n. 4. De hont axi com nigu pot dir que ab estas transgressions, encareque tollerades dels ministres, se haje introduit consuetut, que pugue justificarles; ni tampoch se ha de dir, que les vendes de tals personas, encareque no castigades, hajan pogut introduir consuetut, ni justificar tals excessos; essent contre raho, y justicia, com be entenen los Doctors, que preten impugnar lo argumentant; qui sempre han judicat per injustes les vendes de tals personas, tant poch escrúpolosas.

53 Ni la carta del Señor Governador pot donar alguna force al argument. Primò, perque no diu sia estat costum, y permis de preu vul-

vulgar en aquells dos mesos, sino de vendre
à la afforacio vella. Y esta es la veritat, com
tinch dit, que sempre hi ha agut alguns, qui en
aquell temps coloreaven los seus excessos ab lo
titol de afforacio vella; pero nom de preu vul-
gar, may era estat oit; perque axi haurien pogut
excedir vna afforacio y altre; á que nigu may
se es atrevit en publich (que en secret, y devall
cape, com diuen, es ordinaria falte dels avarici-
osos) per no esser castigat com á trãsgressor del
edict. Y aquest permis es, que allega el Señor
Governador en la carta, per no castigar les
personas de ques quexaren los Jurats de
Maho, dient no haver comes delicta; asso es
tocant anel seu foro, per estar cuberts ab la
càpa de afforacio; dexant per al judici del foro
interior lo que tocave a la consciencia.

54 Secundo, no pot la sobredita carta donar
forçe alguna al intent del argument; perque
com clarament se veu ab lo tenor de aquella, el
Señor Governador fonch sinistrament informat
per part dels delinquents; yaxi anomenne cõsuetut,
aquella corruptela de alguns pochs, qui no po-
den introduir costum, encareque per mesos los
seus excessos, per estar coloreats ab lo titol de
afforacio. Imó no te lloch de alcançar la raho,
cõ pogues judicar el Señor Governador en el
principi d' Agost preu just d' 1. quartera de Blat
2. V. 5. sous, *et rebus inmutatis* judicar ell mateix
en el

en el principi de Setembra , y asseñalar el preu summo de vna quartera de Blat del matex any 1. y. 16. sous, sino cõfessant tacitamẽt, q̃ prefa fael informacio revocava aq̃ll primer sentir.

55 Y que estigues sinistrament informat, quãt escrigue la carta, se veu clarament del tenor de aquella: perque asseñalant la causa per judicar immunes als que haviẽ venut Blat novell á 2. y. 5. sous quartera, ajuste. Y ben cõsiderat, no esta mal á los pobres proveirse á preu acomodat del forment han menester para son sustento. En ques veu que per les sinistres informaciõs dels qui publicaven menor la cullita, de lo que era, judicave en Agost tenia de continuarse aquell preu per tot lo any; y com el preu de la botiga sempre es maior, ex nu. 14. judica convenient á los pobres proveirse ab millor comoditat: luego com despres, ben informat, judica el preu summo 1. y. 16. sous, necessariament havem de dir provingue el seu judici en la carte de sinistre informacio, *et ex errore*; y axi no consenti ab tal exces: *quia nihil magis contrarium voluntario, et consensui, quàm error. leg. si per errorem, ff. de jurisdiction. omn. jud. Angelus, verbo consuetudo. et communiter omnes.*

56 Tertio. No es de alguna force la carta, perque fonch privada, ò cameral, y no en tela de justicia. De hont encareq̃ en aquell cas privada- mẽt hagues aparegut anel Señor Governador tolle-

tollerar (*absque errore*) los tals excessos ; quāt se fossen deduits en judici , nols hauria permesos , ni tollerats. *Multa enim per patientiam tollerantur, quæ deducta in iudicio, exigente iustitia, tolleranda non essent, ut dicit tex. in cap. Cum jam dudum, 18. in fine, de prebend. Quem in puncto allegat Glosa in §. leges, verbo abrogata, dict. 4.*

57 Ad 2. confirmationem RZ. Que arriba de la cullita, si aquesta es fertil, *minoratur pretium, ex abundantia*, y cesse la difficultat : si empero es esteril, y ha sobrat Blat de la passada, cesse tambe la difficultat, perque ja se espera la afforacio venidora mes alta, y axi volen tots vendre aquesta, *ex nu. 19.*

58 Ni es practicable en la Isla de Menorca, q̄ en los dos meses Iuriol, y Agosto hi haje Blat vell, y novell para vèdre, tenint aquell afforacio mes alta, de la que se espera per aquest ; perque al señalandose la afforacio conforme es la quantitat de la cullita, si sobra Blat vell, es necessari tingue la afforacio mes baxa de la que se espera per el novell ; perque si fos mes alta, arguiria cullita esteril, y no sufficient per tot lo any, cō fonch la de 1647.

59 Pero donat cas, que en anys mediocres essent la afforacio 2. lliu. quartera, per la diligencia de alguns, ó condicio del temps se conservas Blat vell per aquells dos meses, y la nova cullita prometes la afforacio á 1. y. 16. dich, que
en

en tal cas, vingude la cullita, no es regularment practicable que sia en aquells dos mesos preu corrèt la afforacio vella, si no la venidora: perque suposade millor esta cullita mediocre, com se supola per el preu inferior, y considerat q̄ molts dels coradors para acudir a los gastos de les messes, se anticipen a vendre: necessariamente havem de dir, que es preu corrent la afforacio venidora, per esser mes baxe. Y si alguns venen a la vella, q̄ es mes alta, sera *cum fraude*, *ex dolo*, per alguna vexacio, o gravamen dels compradors com succei en aquell any de 1648, que atribulats per la esterilitat passada, y vexats p̄ el grave temor de alcanzar provisió fufficient, per esser la cullita mediocre, y ques dubtave si bastaria, o no; no reparant en preu, compraven alguns anel major, que se asseñale en anys esterils, *ex num 15.*

60 Ad 3. Confirmationem R. Que com la afforacio, o preu summo regularment en arribar la cullita, o se abaxe, *ex abundantia*, o se espera pujar, *ex penuria*; de aquí es, que tot el Blat ques trobe en temps de la cullita, are sia vell, are sia novell se te de vendre a vn matex preu, *ex n. 42.* Y asso es cosa molt fundade en raho, paraque aquells, qui vñant de la sua potestat facultativa, se son exposats a perills de perdre el Blat, venint asso en favor dels habitants, para ajudar ab les sobres d̄l any passat a la necessitat del.

del ques seguex, tinguen el commodo, que merex la sua diligencia. De hont tot el Blat ques ven de cullita a cullita te vn matex preu legal; perq̃ cō aquest se tingue de asseñalar, ó variar, *ex penuria, vel abundantia*; y aquesta en Menorca may se tinga per diligencies de mercaders, ó falte de aquestos, sino tan solament per la condicio de la cullita; aquesta es, qui pot pujar el preu, si es esteril; com tambe lo abaxe, quant es fertil.

61 Secundū argum. Nos pot dir hi aje preu taxat antes de asseñalarse; sed en aquells dos mesos no esta écare asseñalat; ergo el Blat note preu legal, sino vulgar. *Pater major. Quod futurum est, non est; ergo &c.*

62 Confirmatur 1. ab inconvenienti. De la conclusio se seguiria, que aurien de vendre á fiar fins vista la nova afforacio; y venent á menut aurien de portar compte, y restarse á rafer vns als altres, que seria cosa intollerable, aver de anar á cobrar vn sou de vn, dos de altre, &c.

63 Confirmatur 2. La cartilla del Rey, ab ques funden los contraris, es molt vella, y tan solament se enten del Blat ques vendra despres de feta la afforacio, ó dels qui se son concertats anel preu que lo afforaran, y no del que ja es venut. Y tãbe se es fet aquell orde per los Blats, qui son á encarragament.

64 Confirmatur 3. Quant la cartilla del Rey

y mente de aquest fos de qualsevol Blat novell; venit en qualsevol temps, y ocasio; la consuetud es en contrari: y com sia *optim. legum interpres*, ha declarat la mente del Rey, si acas estave dubtosa.

65 Confirmatur 4. La sobredita consuetut te totes les condicions necessaries, per esser raho- nable, y legitimament prescrita, ab sciencia dels ministres reals, molts actes frequents, y noto- ris, de temps immemorable. Ni se ha menester sciencia del Princep para derogarse una lley per cõtraria consuetut, cõ enseñen molts doctores referits de Diana, 6. par. tract. 5. Resol. 13.

66 *R. ad argumentũ negando antecedens. Probationi R. negative, vbi futurum morale non pendet ex mera li- bertate operantis, sed ex lege est necessariò conforman- dum exigentie naturali rei jam existentis.* De hont cõ el preu en Menorca, per orde del Rey N. S. se tingue de asseñalar, vista la cullita, q en aqlls dos mesos es ja determinada; se diu tambe estar ja determinat, *in ordine ad estimatorẽ determinatũ*; y axi quãt se asseñale *retrotrahitur* á tota la cullita.

67 *Ad i. confirmationẽ R.* Quant la *afforacio* se espere mes alta, nigu trobe difficultats, y axi no obsten. Imò es materia molt facil lo a- portar comptes en la provisió de Blat, que de ordinari nos fa tant per menut, y los de vna vila se conexen, com si fossen tots de vna matexa ca- sa, ó carrier.

68 Ad 2. confirmationem R. Que encareque
vella la cartilla, nos te en Menorca altre ley pos-
terior en materia de afforacions, sino aquella, q
confirma el Rey N. S. en lo any 1622. en vir-
tut de la qual se es sempre governada, y go-
verne aquella Isla; renovantse cade any, y pu-
blicantse per son lloctinent, y Governador
in occurrenti casu de afforacions. Y axi com en los
encarragaments confesse lo argumtant, que o-
bligues la afforacio faedora; obligue tãbe en tots
los altres casos, per estar ja axi regularment ob-
servat per la major part, com conste de les rec-
cions de soldats, compres de Vniversitats, y
altres, num. 30. & 31.

69 Ad 3. & 4. confirmationem R. *Quidquid sit
de aliis requisitis ad stabiliendum consuetudinem, in quo
variant maxime Doctores*: tots concorden que la
consuetut tan solament se pot introduir per
actes voluntaris de la major part del poble, ab
animo de obligarse, y fundats en raho, tra it late
Diana 6. Part, tract. 5. de consue. atqui sic est, que en
Menorca la major part del poble sempre ha
observat la ley de la taxa per retrotrauonem a
tota la collita, y vendes antecedents; demanera
que en dir, pagareu a lo estiu ab Blat, ja se enren
desta manera, ex nu. 21. : ergo com aquestos
actes sien estats sempre voluntaris, racionals,
observats per la major part del poble, y ab
animo de obligarse, cõ conste de la ratihabicio

de tots, y provisions de jutjes, ex num. 21. citato; avem de dirq̄ an introduit coltum, qui se force de lley, paraque la taxa venidora *retrotrahatur* a tota la cullita.

70 Y per el contrari, com lo us, q̄ allegue lo argumentat may *fi a etiat in plerisq; et probris*, si no tan sola nēt en alguns menos ajustats, *ex salutatione ad primum*; ni los compradors sien estats voluntaris en las suas compres; sino forçats de para vexacio en ocasions apretades, ex nu. 18. de aqui avem de dir, que el tal us no a pogut introduir *consuetud legitima*, sino que es corruptela de la avaricia.

71 *Tertium argumentum.* Dato, que fos vera la conclusio; ab tot axo es falsa la sequela, ni estan obligats a restituir aquells, qui en lo any 1648. dintra aquells dos mesos Juriol, y Agost venerē Blat novell a 2. y fins a 2. y. 5. sous per quartera. *Probatum.* La afforacio se va fer despres de saltar vna grossa armada, y al peu de 1500. persones naturals de la Isla mortes, que fonch occasio de taxar el Blat a 1. y. 16. sous, preu molt bax a judici de tots, y que pogue presumirse malicios per aver lo afeñalat el Governador a soles, y seguint al vot de vn, dexats los set. Y lo que done mes fonament de la poca justicia de dita afforacio cāt baxe, es que los Magnífichs Jurats de la Isla, vista la afforacio, citaren en continēt concell general per

escriu

escriure á se Magestat, suppliantli que el Señor Governador no tingues actio á soles en les dites afforacions, quant los votants no concorden, sino en cas de paritat arrimarle á una part, ó altre, que de aquexa manera serien dites afforacions mes justificades. Y tots los del concell generalment foren de parer, *nemine discrepante*, ques demanas, representât á se Magestat los inconvenients que de aquí es seguexen de pagar ports exorbitants, y no guardar se les afforacions.

72 R. que essent estada assenhalada la afforacio aquell any conforme orde de se Magestat, nos pot dir dexas de obligar; ni es just presumir malicia en acte judiciari, en q sempre el Señor Governador se aconselle ab son Conceller, y Advocat Fiscal, q li te donat se Magestat. Ni pot dexarse á arbitre d'l vulgo el justificar, ó reprovar los tals actes; perque seria donar motiu para delpreciar sempre les lleys. Alo q suplica el côcell, dich q quât se Magestat ordene altre cosa, se observara, cõforme la sua disposicio Real.

73 Ni la falte de armada, y persones naturals pot justificar aquelles vendes; perque esser baixa la afforacio, no fonch intuitu de falte de cõpradors, sino condicio de la cullita, per esser estada mediocre; de hont se reparave si balteria, ó no; y axi fonch occasio de tantes diligencies en comprar anel principi. Y asso cõste per lo q diu el matex argumẽtant, quant assenale la cõveni-
encia

encia de que el Governador á soles no fassé la afforacio, q̄ es para fugir inconveniēts d̄ ports exorbitants, &c. En ques veu, que ja altres anys avien alguns trobat semblants titols per excedir la afforacio.

74 De hont r. es fals se asseñalas baxa per averse partit la armada; perque en el temps q̄ estave, jas sabia sen avia de anar prompte: y may la armada altere en aquella Isla la plaça de Blat, per proveirne se Magestar de altres parts tot lo que es necessari per aquella. Imò es de commoditat per la abundancia, que de ordinari aporte de arros, llegums, &c. y en particular aquell any subleva molt la necessitat per tot el temps, que tarda la cullita; menjant molts del bescuit; y emprestrant a la Vila de Maho 300. quarteras de Blat, ex n. 18.

75 Secundò, tambe es fals que se asseñalas baxa la afforacio per la mort dels naturals; perque quant se quexarē los lurats de Maho anel señor Governador, per no trobar Blat, para umplir la botiga, fonch a 31. de Juriol, y la force de mortera ja passada. Imò despres de feta la afforacio nos trobave Blat, conforme aquella; y los qui judicaren devia esser mes alta, se q̄xaren despres de que ja faltava la armada, y sen era anade, per el principi de Juriol: luego la taxa esser baxa, no fonch per falte de compradors, com allegue lo argumentant; y axi no pot justificar les tals vendes.

76 Niles justifiq̃ tāpoch el cōmu sentir del vulgo, q̃ allegue; perque provenia de aquelles sobrades diligencies, per la oppressio passade, y axi, ex error; per que temerosos procuraven de qualsevol manera redemir la sua vexacio. Lo qual conste per lo que acontengue aquell any; en ques veura la condicio dels avarientos. Y es, que com en el principi de la cullita se anticiparen alguns á vendre, y per la vexacio, y temor grave dels compradors veneren a 2. H. fins á 2. H. 5. sous per quartera; volgueren altres de la matexa condicio imitar los; pero prevenint aquesta malicia la justicia de les persones temeroses de Deu, qui venjen el Blat á la afforacio venidora, no pogueren: y axi no desistint del seu interes, esperaven altre ocase, ab que forçats los compradors pagassen el Blat, com ells volien, no volét ne vendre, per tots los mesos de Setembre, fins el Mars, sino anaquells, qui secretament los pagaven mes de la taxa: y asó ó ab titol que era injusta, com preten lo argumentant, ó ab titol de ports, moltures, &c. Pero vehent ja per Mars, y Abril, que la cullita se assegurave prospera, temerosos de perdre el Blat, sollicitaven ab pregons als compradors, aportant Blat á vendre dins de la matexa vila de Maho (y axi seria en les altres) á menos de la afforacio, que tant judicaven injuste, y baxe. De hont se veu la veritat de lo que avé respost

anel còmu sentir, que provingue *ex errore*; *et timore* en los compradors; puis que los matexos venedors en aquell matex any veneren Blat á menos de la taxa. De tot lo sobredit se dedueu necessariament la conclusio seguent.

77 Secunda Conclu. Nigun vulgar *vs*, ni permis del Governador, ó altres ministres pot justificar en la Isla de Menorca, que vinguda la nova cullita, per el temps antecedit á la afforacio, se vene Blat á major preu del summo, que se assignalara en aquella. Conste evidentment la conclusio per tot lo que avem dit. *Et amplius confirmatur* 1. Perque com enseña Rodriguez *in sum. tom. 2. cap. 78.* el permis dels Governadors no balte para vendre Blat á mes de la taxa, sino estinguessen particular facultat del Princep per aquest permis; com tambe enseña Rocaf. *cap. 3. cit. num. 60.* atqui el Governador de Menorca no te tal permis; ergo &c.

78 Confirmatur 2. Dato, que en aquell temps antecedit no obligas la taxa feadora, *ex vi taxe*, ja obligue, *ex vi nature*: ergo per nigun permis, ni vulgar *us* contrari se pot excedir aquella. Probatur antecedens. El preu natural, ó vulgar *constituitur á plerisque contrahentibus citra fraudem*, est que *in manu proborum*, com ensenen tots, *et tradit ultimò Rocafull cap. 3. cit. num. 39. 74. 84. et 85.* atqui sic est, que la major part, y los temerosos de Deu an venut sempre, y venen

en aquell temps, anel preu legal que se assen-
lara, ex nu. 51. ergo aqst ja obligue, saltem ex
vi nature, per estar determinat, y cert in ordine ad
certum, & determinatum estimatorem, ex nu. 25.

79 Cōfirmatur 3. los Ecclesiastichs estan obli-
gats en consciencia anel preu legal, non ex vi legis
sed ex vi nature, cō enseñen los doctores. Rodriguez
in sum. to. 2. cap. 78. num 7. & últimò Rocafull. lib.
7. de 7. præcep. decal. cap. 3. nu. 66. ergo dato que
en el temps antecedent no obligas la taxa fae-
dora, ex vi taxe, ja obligue, ex vi nature; y per
consequent nignun vulgar us contrari pot esser
just; perque sempre lo excès se te de presumis
que prove ex errore, el metu gravi dels compra-
dors, y cobdicia dls venedors, ex dictis supra.

LAVS DEO. AMEN.

ATPRO-

A P R O B A C I O D E A Q U E S T *tractat.*

LES suposicions en fet son cóformes á la practica, y observancia de Menorca ; de que donam Fè. Les conclusions, y proves de aquelles judicam no menos veridicas , que doctes, subtilment ponderades , y conformes á les doctrines dels doctores. Axi ho firmam.

El Dr. Llorens Carreras El Dr. Joan Martorell
Ardiaca. del Real Concell.

S E N T E N , Y I N D I Q U E N L O *matex.*

El D. Diego Desclapes, y Montornes Sustetor, y Còsultor del Sant Of- fici.	F. Antoni Rubi de Sàt Domingo, Mestre, y Cathedratic en la V- niversitat.
F. Miquel Torres de S. Francesch, lector jub. y dissinidor.	F. Juan Gilabert de S. Francesch, lec. de Theo. y dissinidor.
F. Pera Fullana de Sant Francesch, lec. jub.	F. Juan Baptista Mes- tre de S. F. lect. jub.
F. Juan Manera de Sant Francesch, lector jubi- lar.	F. Miquel Veyn de S. Francesch, lect. de Theo- logia.

A P R O -

A P R O B A C I O D E T H E O-
lechs, qui firmaren un paper del argu-
mentant.

N O obstant aje firmat altre paper còtrari an-
el present, firme aqst, per constarme la veri-
tat del fet ab la attestacio del molt Illust. Señor
Ardiaca, y Mag. S. D. Martorell; y tambe per la
eficacia de les rahons, ab ques proven les con-
clusions, y solten los arguments.

El D. Ioan Jaume Cathedratich de
Ramó Lull en la Vniversitat.

E Stos dies passats firmi vn paper contrari al
present, per tenir fonaments contraris: y per
quant la averiguacio de aquells nom constave;
y are me conste per la attestacio del molt Illust.
S. D. Llorens Carreras Ardiaca, y del Mag. S. D.
Ioan Martorell del Real Concell, que son ver-
taderes les suposicions de aquest; tinch per ver-
taderes les conclusions, deduides ab subtileza, y
doctrina eficaz dels seus principis. Aixi ho fir-
me en el Real Convent de Sant Domingo als
3. de Noembre 1650.

F. Sebastia Segui Mestre.

DE

DE fonaments contraris es force nasquen cō-
traries conclusions; y axi no obstant ajam
firmat al paper passat, diem que les conclusiōs
del present son vertaderes, deduides doctamēt,
y ab subtileza dels seus principis. Axi ho fir-
mam en el Real Convent de Sant Domingo als
3. Noembra 16;0.

F. Pere Buades Mestre, F. Thomas Pons
y Regent. Mestre.

EN dies passats firmi un paper á cerca desta
materia, suposant lo que en ell tambe es su-
posave, aslo es, que en Menorca era aquella la
consuetut, ques tenia en los dos mesos dits, y
no advertint, que en totes les coses, que tenen
afforacio, se te costum en dita Illa, que quant
se venen antes de la afforacio, sen fa contracte,
y vende, al preu de la afforacio faedora; imò
en lo Blat se proceiex de la inatexa manera, cō
alsi se supose en los n. 5. 6. 7. 13. 18. 19. 20. y 21.
De hont tinch la raho 5. que per provanse de la
conclusio es fa, per evident, y concluiant en lo
n. 30. y 31. Y axi dich q suposat lo ques supose,
tinch per vertaderes les dos conclusions de
aquest paper. En el Carme de Mallorca, y No-
embra 5. de 1650.

F. Cyrillo Torres del Carme,
Mestre y Doct. Theolech.

Estos

ESTOS dies passats firmi un paper, á cerca
desta materia, que informava no havia en
Menorca preu legal del Blat, para los meses de
Iuriol, y Agost, sino solament vulgar: y axí
fenti, que eran justes les vendes al preu taxat
per judici de prudets, encareq̃ excedis un poch
la futura afforatio, per ser principi cert, que dic
preu vulgar no cōsistex in *indivisibili quoad summũ*,
com lo preu legal. Est paper supose lo contrari,
ab fonaments urgentíssims; y axi com á cas
differēt, per mudarse circūstācia tant substācial,
don differēt resolucio; judicant p vertaderes les
dos sobredites cōclusiōs: ni crech pague esser
preu assenālat á judici de prudets el q̃ exceder
en 10. so. per quartera, la afforacio faedora p lo
principi de Setembra, per los meses de Iuriol,
y Agost, quant es major la abundancia de Blat
venal. En el Carme de Mallorca, y Noembre
5. 1650.

F. Ramon Anglada Cathedratich
de Lullio en la Vniversitat.

A Ltre paper firmaren en dies passats contrar
á aquest, que segons les suposicions del fee
judicarem per vertader. Lomarex diem de a-
quest, que segons les suposicions aporte, judi-
cam per vertaderes, y ben deduides les conclu-
sions

sions. Axi ho firmam en el Collegi de Montesion als 16. Noembre 1650.

Pare Antoni Clapes de la compaña de Iesus, lector de Theologia.

Pare Jaume Nicolau Bergue de la Compañia de Iesus, lector de Theologia.

Pare Hugo Berard de la compaña de Iesus, lector de Theologia.

Pare Miquel Guells de la compaña de Iesus, lector de Theologia.

PAraque aquesta resolucio, que en benefici spiritual de los seus cõpatriotes ha treballada F. Francesch Marçal tingue el degut effeete, y cessen los tropieços de la avaricia, la offerex consultade, autorizade, y firmade per les antecedents persones tant calificades. La autoritat de les quals (*alitis, brevitatis causa, hic õmissis; quorũ omnium subscriptiones, manu propria exaratas apud se retinet*) balte en lloch de tots los mes doctes per esser tant notoria la sua qualitat, y doctrina.

LLI.

LLICENCIA DEL P. PROVINCIAL.

D Onã llicencia paraq̃ se imprimesque aquest tractat del R. P. F. Francesch Marçal lect. jubilat, y diffinidor de aquesta Nostra Santa Provincia de Mallorca; obtinguda primer llicencia del Ordinari. Dat en el Real Convent de Sant Francesch de la Ciutat, als 28. Noembre 1650°

F. Antoni Stelrich Ministre
Provincial.

APROBACIO DEL M. R. P. F. IV L I A
*Ginard Lector Jubilat, Calificador del
S. Offici, y examinador Synodal.*

PER comissio del molt Illustre, y Reverent
Señor Doct. D. Ioseph Sanchez Villanueva,
Canonge, Vicari General, y Oficial, &c. he
vist aquest tractat special, qual sia el just Preu
del Blat &c. compost per el Reverent Pare F.
Francesch Marçal lect. jubilat, y diffinidor des-
ta sancta provincia, le doctrina del qual no
tan solament conste esser verdadera ab intrinse-
co per las rahons ab que eficazment, y eviden-
cia se proven les conclusiós deduides dels prin-
cipis; sino tambe ab extrinseco per la auto-
ritat de personas tant graves, y doctes qui la
apro-

aproven, com conste de las suas proprias firmes: y axi som de parer q isque en publich, y se imprimesque, para q los d aqlla Isla seguint este lhum, y doctrina caminen, y contracten ab seguretat de les sues consciencias. Dat en est Real Conuent de nostre Seraphich P. S. Francesch de la Ciutat de Mallorca a 30. de Novembre, 1650.

F. Iulia Ginard.

LLICENCIA DEL ORDINARI.

EN virtut de la demundita aprobacio del M. R. P. F. Iulia Ginard de nam llicencia paraque se pogan imprimir les incluses conclusiões contengudes en lo present quadern, &c. Dat us supra, &c.

El Canon ge Dr. Don Ioseph
Sanchez Villanueva Vic. Gen.

*Estampat en Mallorca, en casa dels
Hereus de Gabriel Guasp 1650.*

251

251